

Äidinkielen yo-ohjaus 5.9.2024

Jenny Prokkola

Oulun aikuislukio

Yo-kokeet

ÄLÄ TULE OMALLA AUTOLLA KOULULLE!

Tule ajoissa paikalle!

MUISTA HENKILÖLLISYYSTODISTUS!

- Lukutaito **ma 16.9.2024**
- Kirjoitustaito **pe 27.9.2024**
- Samalla kirjoituskerralla pitää tehdä molemmat kokeet!
- <https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/tutkinnon-suorittaminen/tietoa-kokelaalle>
- <https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/tutkinnon-suorittaminen/pisterajat/pisterajat-kevat-2024>

Yo-kokeet – yleisiä ohjeita

Pakkaa evääsi jo valmiiksi läpinäkyvään pussiin / rasiaan ja teippaa tekstit. Arvotavarat voit laittaa koululta saatavaan pussiin, johon kirjoitetaan nimi. Ne jätetään vahtimestarille, josta voit hakea omasi kokeen jälkeen.

Omat varusteet: kone, hiiri, langalliset kuulokkeet, latauspiuha, **varmista että koneessasi on paikka nettipiuhalle ja usb-tikulle, jos ei, hanki adapteri**, sekä kynä ja kumi.

Voit ottaa mukaan oman käsidesin myös ja mahdollisia lääkkeitä. Terveysseiteitä laitetaan vessoihin valmiiksi.

Lukutaidon koe

Minkälainen on ylioppilaskirjoitusten lukutaidon koe?

Mittaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa

Osa I: asia- ja mediatekstejä

Osa II: kaunokirjallisia ja muita fiktiivisiä tekstejä

Molemmista valitaan yksi tehtävänanto, jossa voi olla kaksi alakohtia

- analysointia ja tulkintaa
- voi olla aineistojen vertailua
- KEVÄÄN 2024 LUKUTAIDON KOE
- <https://yle.fi/aihe/a/20-10006240>

Lukutaidon koe

- Aineistona olevan tekstin tekijä on ottanut tekstiä laatiessaan huomioon **tekstilajin ja sille tyypillisen rakenteen ja ilmaisutavat**. Hän on pohtinut myös tekstin **kohderyhmää ja julkaisupaikkaa**, ja on muokannut tekstiä niiden mukaan.
- Lukija voi analysoida kaikkia näitä tekstin tekijän tekemiä valintoja ja niiden vaikutusta tekstiin.

Tutki kaikki osa-alueet

Tulkintaan
vaikuttavat kaikki
tekstin
ominaisuudet

- Tutki tekstin **konteksti**: Kontekstiin kuuluvat tekstin aihe, julkaisuaika ja -paikka, tekstilaji, tekijä ja kohderyhmä sekä yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti.
- Tarkastele tekstin **ulkoasua**, tutki **ulkoasuelementit (otsikko, ingressi, nostot, kuvat jne.)**, rakenne, asettelu.
- Tarkastele tekstin **intertekstuaalisuutta** ja **moniäänisyyttä**.
- Tarkastele ilmaisutapaa, **kieltä ja tyyliä**.
- Perehdy tekstin **sisältöön** ja tarkastele sen avulla tekstin **tavoitetta**.

Tekstien tulkinta edellyttää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa

- Kriittinen lukutaito tarkoittaa tekstin tavoitteen ja ilmaisukeinojen tarkkaa tutkimista ja suhteuttamista esimerkiksi tekstilajiin.
 - **Kriittinen lukija osaa siis esimerkiksi punnita tekstien uskottavuutta ja luotettavuutta tai selittää, mistä tekstien erot johtuvat.**
 - Kulttuurinen lukutaito tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lukija osaa ottaa huomioon **sen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kontekstin, jossa teksti on syntynyt.**
 - Voi siis tutkia esimerkiksi, millaisia arvoja, ihanteita ja asenteita tekstistä välittyy.
- > tuo nämä asiat esille vastauksessasi, vaikka niitä ei tehtävänannossa mainitakaan.**

Lukutaidon vastauksen kirjoittaminen

- **Analysoi tehtävänanto:** Ensimmäinen lukutaidon tehtävä on jo se, että lukee tarkasti, mitä vastaukselta odotetaan. Mieti, mitä käsitteitä vastauksessa pitäisi käyttää.
- **Tutki kontekstia ja tekstin kaikkia ominaisuuksia.**
- **Silmäile aineisto, lue se syventyen läpi, tee havaintoja ja päätelmiä:** Kirjoita tehtävänanto itsellesi näkyviin ja listaa siihen liittyviä havaintoja. Käytä tehtävänantoon liittyviä käsitteitä.

Lukutaidon vastauksen kirjoittaminen

- **Suunnittele ja rakenna vastaus**
- Lukutaidon vastauksen aloituskappaleen on hyvä olla napakka pohjustus. Nimeä aineisto, kerro lyhyesti sen aihe ja tavoite ja jokin yleishuomio tehtävään liittyen. Käytä tehtävänannon käsitteitä.
- Tarkemmat päätelmät esitetään käsittelykappaleissa.
- Joka kappaleessa tulisi olla ideavirke, joka vastaa jollain tavoin tehtävänantoon.
- Suunnittele vastauksesi kappaleet siten, että niissä on havaintoja, niitä tukevia esimerkkejä ja niistä tehtyjä päätelmiä.
- Vastauksen lopussa on hyvä esittää jokin kokoava päätelmä, joka kiteyttää tekstin kokonaismerkityksen.
- **Tarkista vastaus ja hio ilmaisua**

Havainto + esimerkki + päätelmä = HEP- kaava

- Havainto on asia, jonka kuka tahansa voi nähdä tekstissä. Havainto ei vaadi vielä tulkintaa.
- Havainto + havainnon perustelu tekstiesimerkillä:

Tekstissä on käytetty ilmaisuja, jotka eivät ole neutraalin yleiskielen mukaisia, esimerkiksi *"rankka maaliskuinen kevätpäivä"*, *"syöksykierteeksi kääntynyt tapahtumaketju"*, *"päivän aiemmat toilailut"*, *"lateli poliiseille uhkauksia"*, *"onnistui potkaisemaankin"* ja *"ryyppykaveri"*.

- Päätelmä on keinon nimeäminen ja tulkintaa – mitä näistä käytetyistä keinoista voi päätellä? Miksi kirjoittaja on käyttänyt kyseistä keinoa, mitä kirjoittaja sillä tavoittelee?
- Päätelmä:

Kirjoittaja on halunnut tehdä tekstistä dramaattisemman, lukijoita kiinnostavamman.

Säilytä tyyli objektiivisena

- **Suosi** objektiivista tapaa muotoilla päätelmät:
- *Novelli voi saada lukijan pohtimaan, kuinka syrjintä näkyy arkisissa pienissä asioissa.*
- *Novellin kieltä voi pitää vaikeaselkoisena, koska se on kirjoitettu osin kertojan tajunnanvirtana eikä siinä ole käytetty välimerkkejä.*
- **Vältä** sen sijaan minä-muotoa, omia mielipiteitä ja oman lukuprosessin kuvailua eli EI näin:
- *Novellin luettuani aloin pohtimaan...*
- *Mielestäni syrjintä on väärin.*
- *Minusta novellia oli vaikea ymmärtää.*

Lukutaidon kokeen arviointi

- Lukutaidon kokeen arviointikohteet ovat:
 - kokonaiskuva lukutaidosta (kriittinen ja kulttuurinen lukutaito, kontekstin huomioiminen)
 - vastauksen sisältöaineokset (käsitteet, havaintojen määrä ym.)
 - vastauksen esitystapa (selkeys, havaintojen ryhmittely)
- Lukutaidon kokeessa arviointikohteista painottuvat vastauksen osoittama kokonaiskuva lukutaidosta ja seuraavaksi vastauksen sisältöaineokset. Arvioinnissa otetaan huomioon myös vastauksen esitystapa, mutta sen painoarvo lukutaitoa arvioitaessa ei ole yhtä merkittävä kuin muiden piirteiden.
- Maksimipistemäärä 60: 30 pistettä kummastakin osasta
 - Jos tehtävä on kaksiosainen, pisteytys on 12 ja 18
 - <https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/tutkinnon-suorittaminen/hyvan-vastauksen-piirteet>
 - https://www.ylioppilastutkinto.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/arvostelutaulukko-A-lukutaidon_koe.pdf

Kompastuskiviä!

- **Esseemäistä pohdintaa (omia ajatuksia aiheeseen liittyen) ei kirjoiteta lukutaidon kokeessa.**
- Tehtävänannon näkökulma unohtuu: **pelkästään aineiston referoiminen ei riitä** --> ohi aiheen vastaaminen.
- Älä unohda "itsestäänselvyyksiä": **aineiston esittely** vastauksen alussa ja **kontekstin** huomioiminen tulkinnassa, vaikka sitä ei tehtävänannossa pyydetäkään.
- Tulkintaa ja havaintoja on, mutta ne unohdetaan perustella tekstin esimerkkien avulla. **HAVAINTO--> PÄÄTELMÄ --> TULKINTA --> tekstiesimerkeillä perustelu**
- Varo ylitulkintaa – tulkinnat pitää pystyä perustelemaan tekstin avulla.
- Jos tehtävänantona on vertailla, pidä **vertaileva ote** alusta loppuun (älä siis kirjoita kahta erillistä, peräkkäistä analyysia, vaan muista eritellä aineistojen samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia).
- **Metateksti on tarpeetonta** (oman tehtäväprosessin avaaminen): "Tehtävänäni on analysoida Puhdistus-romaanin miljöötä." -> ala vain suoraan kertomaan, mitä siitä haluat sanoa: Puhdistus-romaanin miljöö - -
- **Älä tuo esille omaa kirjoittajapersoonaa**: "Kun luin novellia, hämmennyin sen raakuudesta" -> käytä y.3.persoonaa: "Lukija hämmentyy novellin raakuudesta".

Neutraali asiatyyli koevastauksessa

- Tiivistä ilmaisua: ei rönsyilevää
 - ei turhaa toistoa
 - ei ketjutettuja tai vajaita virkkeitä
 - selkeä sanajärjestys
- Selkeää ilmaisua
 - Havainnollista, anna esimerkkejä.
 - Vältä kapulakieltä (substantiivitauti, abstraktit verbit).
- Neutraalit sananvalinnat
 - Ei kohosteisuutta: ei puhekieltä, alatyylä, vanhahtavaa tyyliä.
 - Sananvalinnoissa neutraalius: ei sivumerkityksiä.
 - Ei minämuodossa kirjoittamista eikä oman analyysi- tai kirjoitusprosessin kuvaamista.

Kirjoitustaidon koe

Kirjoitustaidon koe

Kokeessa arvioidaan kokelaan

- kirjallista ilmaisukykyä (oikeakielisyys, kielen sujuvuus jne.)
- taitoa kielentää ajatuksiaan ja hallita asiakokonaisuuksia

-> “kypsyysnäyte”

- Kokeessa on laaja teema ja siihen liittyvät aineistot
 - viidestä seitsemään teemaan liittyvää tehtävävaihtoehtoa: valitse yksi
 - kuudesta kahdeksaan aineistoa: vähintään kahta on käytettävä
- Kirjoitelma
 - pohtiva tai kantaa ottava teksti
 - otsikoidaan näkökulmaa vastaavaksi (Älä unohda otsikkoa!)
 - on pituudeltaan n. 6 000 merkkiä (suositus, ei normi)
 - pisteytetään 0-60
- [Kevään 2024 kirjoitustaidon koe](#)

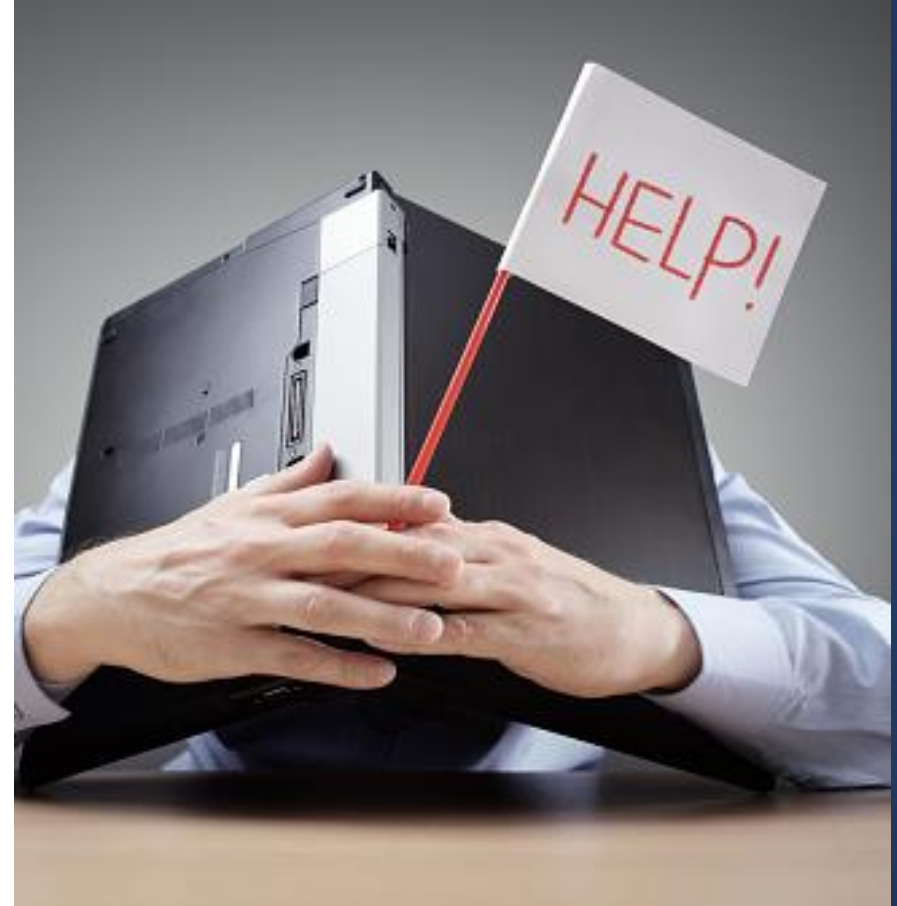
Kirjoittaminen on ajatusten kielentämistä

- Osoita sivistystäsi, kykyäsi pohtia, ottaa kantaa ja perustella omat näkemyksesi.
- Osoita kykyäsi kielentää ajatuksesi sujuvasti eteneväksi rakenteeltaan onnistuneeksi tekstiksi, ja kirjoita hyvää asiatekstiä persoonallisella otteella.

Kirjoittaminen on epätäydellisyyden sietämistä

- Kirjoittaminen on prosessi, jossa ei mennä vain yhteen suuntaan kohti täydellistä lopputulosta, vaan jossa voi joutua palaamaan taaksepäin monta kertaa tai aloittamaan ihan alusta.

Analysoi tehtävänanto

- **Tehtävänannon analyysissä** selvitetään, mitä pitää tehdä – kirjoita esseesi tehtävänannon rajauksen mukaisesti. Tehtävänannon ohitus vie pisteitä. Selkokielistä itsellesi tehtävänannot.

Esimerkiksi aiheet voivat olla:

1. Suhtautuminen lukemiseen
2. Lukutaidon ja lukemisen hyödyllisyys
3. Lukutaito ja tasa-arvo
4. Lukeminen ja kulttuuri
5. Lukeminen muutoksessa

(Syksyn 2021 kirjoitustaidon kokeesta)

Kirjoitusprosessi alkuun: ideoi käsitekartan, listauksen tms. avulla

- **Ideoi** kirjoittamalla ajatuksenvirtaa / tekemällä käsitekartta / listaus / vastaamalla aloitukseen: tiedän, en tiedä, muistan, en muista, tahdon, pohdin, uskon...
- **Ideoi näkökulmia**
-> ideoi mahdollisia näkökulmia tehtävänannon eri rajauksiin - > mitä mahdollisia otsikoita kunkin tehtävänannon alla voisi olla ja mistä sinä haluaisit kirjoittaa? Valitse oma tehtävänanto ja muotoile sen rajauksen sisälle **näkökulma**.
Esimerkiksi
- Suhtautuminen lukemiseen -> Elämäni lukutoukkana
- Lukutaito ja tasa-arvo -> Heikko lukutaito aiheuttaa syrjäytymistä

Kysymyksiä ideoinnin avuksi:

- Mitä aihe merkitsee sinulle?
 - Jos aiheeseen on omakohtainen suhde, se kannattaa tuoda esiin.
- Mitä tunteita sinussa herää, kun ajattelet aihetta?
- Mitä aiheeseen liittyvää olet kokenut?
 - Omien tuntemuksien ja kokemusten käsittely tuo tekstiin sinun äänesi.
- Mitä aiheeseen liittyviä kokemuksia olet kuullut tai lukenut muilta?
 - Mieti, mitä tuntemasi ihmiset ovat kertoneet tai mitä olet lukenut mediasta.
 - Toisten kokemuksista voi saada esimerkkejä, jotka ehkä poikkeavat omista kokemuksistasi.
- Mihin oppiaineeseen tai alaan aihe liittyy?
- Mitä faktoja tiedät aiheesta?
 - Ota käyttöön opiskelemasi asiat.
- Mitä aihe tarkoittaa muille ihmisille?
 - Mieti, mitä tuntemasi ihmiset tai vaikka maapallon toisella puolella asuvat ajattelevat aiheesta. Miten se vaikuttaa heidän elämäänsä?
- Miksi aihe on tärkeä?
 - Liittyykö aiheeseen kysymyksiä tai ongelmia, jotka kaipaavat vastauksia ja ratkaisuja?
 - Mitä tapahtuu, jos aiheeseen liittyvät ongelmat ratkaistaan? Entä jos niitä ei ratkaista?
- Mihin elämän asioihin aihe vaikuttaa?
 - Esimerkiksi terveys, raha, ihmisten oikeudet, tasa-arvo, tulevaisuus jne.

Apuja näkökulman rajaamiseen:

- asian tai ilmiön hyödyt ja haitat
- asian tai ilmiön historia
- asian tai ilmiön tulevaisuus
- syyt ja seuraukset: mistä asia tai ilmiö johtuu ja mitä siitä seuraa
- asia tai ilmiö jonkun ryhmän (esim. nuorison tai opiskelijoiden) kannalta
- taloudelliset vaikutukset
- yhteiskunnalliset vaikutukset
- ekologiset vaikutukset
- asian tai ilmiön eettiset ja moraaliset ulottuvuudet
- asian tai ilmiön psykologiset ulottuvuudet.

Suunnittele rakenne – muotoile tekstin ydinajatus ja kappaleiden ydinvirkkeet

- Työotsikko, joka tiivistää ydinajatuksen, esim. **Lukutaidosta on paljon hyötyä**
- Aloituskappale: Muisto lukuhetkestä
- Lukeminen on hyvää viihdettä, mutta siitä on myös paljon hyötyä.
- Nykyään monilla keskittymiskyky on heikentynyt, mutta lukeminen kehittäisi sitä.
- Lukeminen parantaa myös sanavarastoa – se helpottaa myös ajatusten ilmaisemista ja kirjoittamista
- Lukeminen edistää myös fyysistä terveyttä, vähentää stressiä
- Lukeminen auttaa myös tunne-elämässä, koska se edistää empatiakykyä.
- Lopetuskappale: tiivistystä siitä mitä hyötyjä lukutaidosta siis on? Kehotus lukea enemmän, jotta saisi itselleen kaikki nämä hyödyt. Paluu alun esimerkkiin.

Tämä on hyvin abstrakti ilmaisu, eikä avaudu lukijalle ilman konkretiaa

Nämä asiat ovat yleistä tasoa, abstraktia asian käsittelyä. Ne kaipaavat kaveriksi yksityisen tason käsittelyä, konkretiaa. Kun aloittaa suunnittelemalla tekstin näin, tähän on helppo alkaa kirjoittaa sitä konkretiaa, omia havaintoja, esimerkkejä, omia kokemuksia, aineistoviittauksia ym.

Esimerkki
näkökulmassa
pysymisestä,
kun aiheena
kiroilu 😊

- Esim. **näkökulma on kiroilun syyt**
 - Johdanto
 - Kiroilu lievittää kipua
 - Kiroilu auttaa ilmaisemaan tunteita
 - Kiroilun avulla osoitetaan yhteenkuuluvuutta ryhmässä
 - Lopetus

-> Tässä kaikki kappaleet kertovat kiroilun syistä.

Teksti, jossa pysytään valitussa näkökulmassa, on selkeä ja sitä on helppo lukea. Se tekee tekstistä sidosteisen ja loogisesti etenevän.

Esimerkki näkökulman hajoamisesta, kun aiheena kiroilu

- Esim. **näkökulma on kiroilun syyt**
 - Johdanto
 - Kiroilu lievittää kipua
 - Kiroilu auttaa ilmaisemaan tunteita ja **mistä kiro sanat tulevat**
 - **Yleisimmät kiro sanat**
 - Lopetus
- Tässä näkökulma hajoaa ja teksti on hyppelehtivä, sillä mistä kiro sanat tulevat ja yleisimmät kiro sanat **eivät kuulu tekstiin valittuun näkökulmaan**. Tällaista tekstiä on hankala lukeakin. Se ei etene loogisesti, eikä uusi asia liity luontevasti aiemmin sanottuun.

Kirjoitustaidon kokeen aineistot

- Aineistona voi olla monimediaisia tekstejä: ääntä, kuvaa, videoita, tekstejä (kaunokirjallisia ja faktatekstejä)
 - Käytä vähintään KAHTA aineistoa oman esseesi tukena.
 - Rakenna pohdiskeleva (esseemäinen) teksti tai argumentoiva teksti (mielipideteksti).
- Vastaustekstin lukija ei tunne aineistoa: aineistoa täytyy lainata tai referoida niin, että sen ajatukset välittyvät -
ÄLÄ PLAGIOI!

Aineistojen käyttö

- Lukijan pitää pystyä erottamaan, mitkä ovat kirjoittajan omia ajatuksia ja mitkä on lainattu aineistosta.
- Esittele aineistot silloin kun tuot aineiston mukaan omaan tekstiisi. Niitä ei siis esitellä erikseen aloituksessa. Esittele aineisto täsmällisesti silloin, kun viittaat siihen ensimmäistä kertaa:
- Sormisääntö: **kerro nämä viisi asiaa** → tekijä, tekstin nimi, tekstilaji, tekstin julkaisuaika ja julkaisupaikka: Mikko Oksasen artikkeli ”Mitä nuoret lukevat?” (yle.fi, 15.9.2023) käsittelee nuorten...
- Myöhemmin viittaa aineistoon kevyemmin **kirjoittajan sukunimellä / tekstilajin nimellä**: Oksanen kertoo / artikkelissa väitetään, että...

Kirjoitusprosessi jatkuu: Aineistot

- Silmäile aineistot ja kirjoita niiden ydinajatuksukset muistiin.
- Valitse omaan näkökulmaasi sopivat aineistot ja lue ne syventyen läpi. Täydennä käsitekarttaasi / listaustasi aineistojen avulla ja mieti jo, missä kohtaa voit hyödyntää aineistoja.
- **Kun kirjoitat tekstiä, aloita kukin kappale mielellään omalla tekstillä**, jossa johdattelet lukijan siihen näkökulmaan, josta aineiston tuot esille – vaikkapa lukutaidon hyödyt -> tuo aineisto mukaan tekstiin valitsemasi näkökulman tulokulmassa.
- Tuo esille se, mitä haluat sieltä aineistosta nostaa esille. **Käytä suoraa lainausta tai referointia.**
- **Jatka tekstiä omalla pohdinnalla eli avaa sitä, mitä haluat aineistoviittauksella sanoa.**
- -> aina kun teet aineistoviittauksia, sido ne omaan pohdintaan, keskustele aineiston kanssa.

Esimerkki aineiston käytöstä: oma pohdinta vie ajatusta eteenpäin, aineistot tukevat sitä, antavat esimerkin tai tuovat vastakkaisen näkemyksen.

Ensimmäinen viittaus on täsmällinen esittely

Myöhemmin voi viitata kevyemmin

Yläkoulussa huomasin, että omalla luokallani tytöt lukivat vapaa-ajalla poikia enemmän. Silloin en ajatellut, että kyseessä voisi olla yleinen ilmiö. **Roy Kokkosen kirjoittamassa uutisessa ”Suomalaisten lukeminen eriarvoistuu” (Maailma.net, 18.12.2019)** kerrotaan kuitenkin, että Suomessa ero lukemisessa on tyttöjen ja poikien välillä suurempi kuin muissa OECD-maissa. Miten tämä voi olla mahdollista? Miksi juuri Suomessa asia on niin huonolla tolalla?

Uutisen mukaan vanhempien lukutottumukset ja asenteet periytyvät lapsille. Jos vanhemmat eivät arvosta lukemista, eivätkä lue itse tai eivät lue lapsilleen, ei lapsikaan pidä lukemista tärkeänä tai tavoiteltavana asiana. Omassa perheessäni...

Näkökulma: lukutaidon hyödyt

Kappaleen alussa on johdanto, jossa kerrotaan esimerkkitalanne lukuhetkestä:

Olen aina pitänyt lukemisesta, ja lukeminen on minulle rakas harrastus. Sen lisäksi, että lukeminen on hyvää ajanvietettä, Henna Helmi Heinosen esseessä ”Kuin surmaisi satakielen” (Psykologi-lehti 23.7.2019) kerrotaan tutkimuksesta, jonka mukaan lukemisella tiedetään olevan monia positiivisia yhteyksiä aivojen toimintaan. ”Lukeminen parantaa työmuistia ja keskittymiskykyä, vähentää stressitasoa, rikastaa sanavarastoa sekä kehittää niin emootioiden tunnistamista ja sanallistamista kuin empatiakykyäkin”, Heinonen kirjoittaa. Kukapa ei haluaisi saada näitä kaikkia hyötyjä itselleen.

Nykyään monilla nuorilla ja aikuisillakin keskittymiskyky on heikentynyt - -

-> AINEISTO TUODAAN MUKAAN TEKSTIIN VALITUSTA NÄKÖKULMASTA JA SEN KANSSA KESKUSTELLAAN

Näkökulma: Suomessa poikien lukutaito on heikentynyt

- Suomessa poikien lukutaito on heikentynyt huolestuttavasti ja jopa joka kymmenes peruskoulun päättävä poika ei osaa lukea riittävästi pärjätäkseen toisen asteen opinnoissa. Henna Helmi Heinosen esseessä ”Kuin surmaisi satakielen” (Psykologi-lehti 23.7. 2019) kerrotaan tutkimuksesta, jonka mukaan lukemisella tiedetään olevan monia positiivisia yhteyksiä aivojen toimintaan. ”Lukeminen parantaa työmuistia ja keskittymiskykyä, vähentää stressitasoa, rikastaa sanavarastoa sekä kehittää niin emootioiden tunnistamista ja sanallistamista kuin empatiakykyäkin”, Heinonen kirjoittaa.
- -> TÄSSÄ AINEISTO EI TUE IDEAVIRKETTÄ, EIKÄ SITÄ TUODA TEKSTIIN VALITUSTA NÄKÖKULMASTA, TULEE AJATUSHYPPY

Kirjoitusprosessi jatkuu: tekstin rakenne

- **Aloituskappale** johdattelee lukijan tekstin aiheeseen. Älä esittele aineistoja vielä aloituksessa vaan suunnittele oma aloituskappale, kuten tapausesimerkki, muiston kuvaus, määritelmä tms.
- **Lopetuskappale** sulkee tekstin. Älä tuo lopetuksessa enää esille uusia asioita.
- Varsinaiset asiat käsitellään nimensä mukaisesti **käsittelykappaleissa**.
- Käsittelykappaleet rakennetaan niin, että niissä on **ydinvirke**, joka kertoo lukijalle kappaleen asian. Muut virkkeet ovat **tukivirkkeitä**, joilla asiaa selitetään, havainnollistetaan tai perustellaan.
- Suunnitteluvaiheessa tekstiin ideoiduista asioista kannattaa muotoilla omin sanoin tulevien kappaleiden ydinvirkkeet tai pääasiat mahdollisimman selvästi.

Konkretisoinnin avulla tuot tekstiin omaa ääntäsi

- Jos kerrot jotain melko yleisellä tasolla olevaa asiaa, eli käsittelet asiaa abstraktilla tasolla, se pitää konkretisoida, havainnollistaa. Samalla saat tuotua tekstiin omaa ääntä.

Suomalaiset pitävät omasta tilasta. -> yleinen taso

Tästä hyvä esimerkki on suomalaisten käyttäytyminen busseissa. Jos vain mahdollista, suomalainen varaa viereisen penkin itselleen laukulla, ja vasta viimeisessä hädässä se laukku nostetaan syliin. -> konkretisointia

Nolona tunnustan, että toimin itsekin juuri näin. Tuntuisi aivan hullulta mennä jonkun viereen istumaan, jos bussissa on tyhjiä kahden hengen paikkoja. Pelkäisin, että muut ajattelevat minun olevan mieleltäni sairas, puhumattakaan sitten jos vielä alkaisin juttelemaan vieruskaverille. Sellainen ei suomalaisessa kulttuurissa tule kuuloonkaan. -> oman äänen esille tuomista havainnollistavan esimerkin avulla

Sidosteisuus

- Aloita kunkin kappaleen virke sidosteisesti niin, että tuot esille, miten tämä asia liittyy aiemmin sanottuun.
- Huolehdi, että teksti etenee muutenkin sidosteisesti, niin että ei tule ajatushyppyjä. Etene tutusta asiasta uuteen loogisesti.
- Pohtivassa tekstissä kappaleiden pitää olla vähintään kolme virkettä, ja niiden olisi hyvä olla keskenään suunnilleen saman mittaisia.

Kirjoitusprosessi jatkuu: Kieli, tyyli ja omaäänisyys

- Ala nyt tuottaa tekstiin sisältöä.
 - Kerro, mitä sinä tiedät asiasta, mitä mieltä olet ja mitä kokemuksia sinulla asiasta on. Tekstissä saa näkyä kirjoittajan omat persoonalliset sana- ja tyylivalinnat (yleiskieltä kuitenkin). -> arvosta omia tietojasi, kokemuksiasi ja mielipiteitäsi.
 - Liitä omat kokemukset osaksi laajempia ilmiöitä, vertaa muihin samaa kokeneisiin
- > tekstissä pitää siis olla sekä yleistä, abstraktia tasoa että yksityistä, konkreettista tasoa
- Vältä liiallista ilmaisujen ”minä” ja ”minun mielestäni” käyttöä.

Miten vahvistat tekstin omaäänisyyttä?

- Keksi **omaperäinen päänäkökulma**. Rajattu päänäkökulma on kiinnostavampi kuin liian laaja.
- Kerro **ainutlaatuisista kokemuksistasi**. Kerro kokemuksistasi rohkeasti ja tarkastele niiden kautta laajempi ilmiöitä. Kerro niistä kokemuksistasi, joita ei ole kaikilla, kuvaa niitä tarkasti, rohkeasti, paljasta heikkoutesi ja haavoittuvuutesi.
- Kerro mielipiteesi suoraan ja **perustele monipuolisesti**.
- Esitä tietosi kiinnostavasti. **Hyödynnä tietojasi ja oppimaasi. Anna konkreettisia esimerkkejä**. Käytä **yksityiskohtia** havainnollistamaan – kuvaa yleistä yksityisen avulla. Kuvaile asiaa **aistihavaintojen** avulla. Selitä suuret luvut ja mittayksiköt esimerkiksi vertaamalla johonkin tuttuun asiaan tai ilmiöön.
- Käytä **persoonallisia ilmaisuja**, sanavalintoja ja kielikuvia (ym. retorisia keinoja), mutta ei väkisin väännetyksi eikä liikaa, ettei lopputuloksesta tule koomista.

Kirjoitustaidon kokeen arviointi

- Kirjoitustaidon kokeen arviointikohteet:
 - kokonaiskuva kirjoitustaidosta
 - näkökulma-, sisältö- ja aineistovalinnat
 - aineistojen käyttö
 - tekstin rakenne
 - kieli ja tyyli.
- Kirjoitustaidon kokeessa arviointikohteista painottuvat erityisesti kokonaiskuva kirjoitustaidosta, tekstin rakenne sekä kieli ja tyyli.
- Maksimipistemäärä 60
- https://www.ylioppilastutkinto.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/arvostelutaulukko-A-kirjoitustaidon_koe.pdf
- <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/05/02/kirjoitustaidon-yo-kokeessa-paaosassa-on-kokelaan-pohdinta-aineistoja>

Kompastuskiviä!

- Aineiston ajatukset eivät erotu omistasi (plagiointi).
- Ohitat aineistot (et siis viittaa aineistoihin ollenkaan) - erityisesti vaarana kuva-aineistoissa.
- "Liimaat" muutaman lainauksen aineistoista keinotekoisesti omaan tekstiisi.
- Otsikko ja näkökulma täytyy keksiä itse: älä siis laita aihetta oman esseesi otsikoksi.
- Näkökulman ohittaminen -> Pysy valitussa näkökulmassa.
- Otsikko ei vastaa tekstiä -> Otsikon täytyy vastata tekstiä – tarkasta, että jokainen esseesi kappale kertoo jollakin tavalla otsikossa luvatusista asiasta.
- Kieltä ei ole huollettu -> Asiatyylinen kieli on tärkeää! **Pidä loppuun tauko ja lue sitten tekstisi uusin silmin kielen tarkistamiseksi! Tämä on todella tärkeä neuvo. Suurimmalla osalla jää turhia kielivirheitä, ja ne vaikuttavat aina pisteisiin.**

Kokeeseen valmistautuminen

- Lue uutisia, kirjoja, runoja, ja keskustele ajatuksistasi muiden kanssa. Kirjoita ajatuksiasi vaikkapa yhden kappaleen verran päivässä lukemistasi jutuista ja siitä, mitä ajattelet.
- Lukemalla oppii myös kielenhuoltoa.
- YLEn abitreeneit:
 - Vinkkien lukeminen, vanhojen yo-kokeiden tutkiminen <https://yle.fi/aihe/abitreeneit/aidinkieli>
- Käy läpi kurssien 1-5 tärkeimmät sisällöt
 - Kontekstiin liittyvät käsitteet
 - Tekstielementit, tekstilajit, tekstin rakenne
 - Argumentaation analyysi
 - Audiovisuaalisten tekstien analyysi, kuvan ja vuorovaikutuksen analyysi, mainoksen analyysi
 - Runon, novellin ja draaman analyysin käsitteet
 - Aineistoon viittaaminen ja muut kielenhuollon perusasiat
 - MUISTA LEVÄTÄ, SYÖDÄ TERVEELLISESTI JA LIIKKUA ENNEN KOETTA!
Viime hetken pänttäminen yöunien kustannuksella ei tee hyvää.
 - USKO ITSEESI :) ÄLÄ LUOVUTA!
 - ONNEA KOKEISIIN!

Täältä löytyy materiaalia kertaamiseen:

- Moodle.elukio.fi
- Kaikki aineet:
- Kurssin nimi: Kirjoittajille ohjeita
- Kurssiavain: YO

- Äidinkieli
- Kurssin nimi: Äikän yo_Oulu_Tuula K
- Kurssiavain: äidinkieli

- [Aikuislukion nettisivut](#): Opettajien ohjeita abeille. (Nämä diat ovat myös siellä.)
- Studeossa kurssit ÄI10 ja ÄI11, jos olet ne opiskellut.
- [Tällaisella tekstillä äidinkielen kirjoitustaidon yo-kokeesta sai täydet pisteet](#)